

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Adami Contzen E Societate Iesv, SS. Theol. Doct.
Commentaria In Qvatvor Sancta Iesv Christi Evangelia**

Contzen, Adam

Coloniæ Agrippinæ, M.DC.XXVI

Quæst. 1. Quæ arbores, quiue fructus?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82999](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82999)

ne legibus esse contrariam, nouam ideo adulterinam.

Denique non inuitat nos ad stud. a, & scripturas, sed ex fructibus cognoscetis eos, ait. Fructus ergo seu effectus docebunt. Neque enim si quis de arbore bona interroganti respondeat; Ex fructibus eas cognoscis; ille ad antiqua scripta interrogantem rel. gat, sed experientiam pomorum. Denique de nouis Pseudoprophetais noua docentibus, vetera reiicientibus, sermo est. Qui ipsi veniunt, non missi, sed obtrusi.

Nemo haecenus nouorum haereticorum se missum ostendit, omnes irruerunt. Neque nunc cum aberrantibus constituuntur, mittuntur, sed veniunt. Non Domini voluntate praefecti, sed iniusta usurpatione animarum tyranni.

VERSVS 17. 18. 19. 20.

Sic omnis arbor bona bonos fructus facit: mala autem arbor, malos fructus facit. Non potest arbor bona malos fructus facere: neque arbor mala, bonos fructus facere. Omnis arbor, quae non facit fructum bonum excidetur & in ignem mittetur. Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos.

QVÆSTIO I.

Quae arbores, quine fructus?

§. 1. **L**ocus ille, si vllus alius, multis interpretationibus obscuratus est, multae sub illa arbore haereses latuerunt, quibus folia decutienda sunt vt appareant: & veritas vineat.

Initio quidem arbor bona secundum quosdam est homo fidelis: mala, infidelis, seu malam fidem habes. Fidelis ex natura verae fidei non operatur male. Natura enim bona fides fructus bonos facere solet. Mala etiam ex mortuo infidelitatis non potest bonos fructus ferre, quae sic operatur. Sic Maldonatus noster, alijque.

Altera expositio est: Arborem malam esse falsum doctorem; bonam, Verum. Et de doctrina duntaxat agi, non de moribus. Ea expositio multorum est Catholicorum, & aduersariorum.

Tertia est, S. Augustini, arborem bonam esse bonam voluntatem, malam autem esse malam.

Atque ex hisce interpretationibus de tota sententia statuendum est.

§. 2. Probabilis est expositio Maldonati nec sanet vlli haereti, sed omnium obiectiones facile soluit. Agi enim de fide constat, quia dixerat: attendite à falsis Prophetis, qui veniunt in vestimentis ouium. Nec tollitur ea expositione liberum arbitrium, nec consequitur non posse vel infideles aliquid boni, vel etiam fideles aliquid mali agere. Sed ostenditur quid naturae cuiusque conveniat, quae tales sunt, nam fructus ex radice vitae fidei enati, mali esse nequeunt, nec boni, quos infidelitas ipsa ex se paratur. Licet fidelis aliquando ex infirmitate viciosus, infidelis ex rationis ductu bonos fructus proferat.

§. 3. Maldonatum impugnat hic Daniel Tossanus; obicit enim Augustinum, l. 4. contra Iulianum, c. 3, & l. 3. contra duas Epist. Pelag. c. 5. contendere opera impiorum omnia mala esse. Id aliquando sensisse Maldonatum, & auctorem Augustinum putasse. Nunc sententiam ob Concilij Triderini decretum mutasse, & ad Pelagianismum inclinasse.

Respondeo. A Pelagianis nos longissime abesse illi enim opera iusta, & ad vitam aeternam vtilia esse sine gratia dicebant, imo Ethnicis sine fide iustos quae nos damnamus. Idem fuit institutum Augustini, Pelagianos confutare; N. gat enim in Ethnicis fuisse veras virtutes, quibus iusti esse n. nec in istis, inquit, est vera iustitia: quia iustus ex fide vivit. Si per naturam iusti fieri possumus, ergo Christus gratis mortuus est. Quod vero ait, sine fide, quae videntur bona opera in peccata verti, non efficit quicquam. Non ait bona opera esse peccata; sed verti in peccata; quia ubi ab. st. vera fides, quae in Deum referantur, facile accedit malus finis, quo omnia referantur in idolum. Aliud vero est contendere infideles esse iustos, eorumque opera iustificare, & sic sine fide Fabricios, Regulos, Carones fuisse iustos, (nam horum nominibus quasi res in Romanorum curia ageretur, terrendum Augustinum putabat Italianis.) Aliud vero eosdem Romanos quolibet facto, quod agere poterant, optimo; milles, milles g. hennā meritos, quod docent Calvinistae; media est, tutissima via: vt bona quaedam moralia, meriti, & vitæ inania opera illis concedamus, non omnia damnabilia pronunciemus.

§. 4. Altera expositio est Bellarmini, multorumque aliorum: quia vero contra sectarios agimus, atque ipsi plerique eam sequuntur, nobis commodissima fuerit. Fatetur Pareus lectione 178. contra Bellar. de doctrina agi, ita docere Calvinum ipsum. Idem contendit Pifcator. Haec interpretatio nec contra liberum arbitrium, nec contra infidelium moraliter bona opera quicquam trahit. Si enim Pseudoprophetae, demonis instructi, mentum, malos doctrinae fructus proferat, nec bonos huiusmodi potest, quia nō didicit. Bonus autem Propheta à Deo liberum doctus salubrem doctrinam affert, nec ea institutione vitens malos fructus proferre potest, non ideo non est liberum arbitrium, aut ideo omne opus hominis, etiam de malitia gementis, est malum. Quid enim cuiusque principis consentaneum sit edocemur. Verum vt omnino cavillationibus abstinere cogantur, Bullingerum, hoc est Magistrum suum audiant, cuius dictata plerique sequuntur.

[Summa omnium haec est, vt ex fructibus cognoscatur arbor, ita ex doctrina iudicari potest de Propheta, verusne sit, an falsus. Quae liber arbor suae speciei, & de boni generis fructus proferat; ita qui liber doctor talem proferat doctrinam, qualem omnino concepit spiritum. Si doctor pius, Sanctus & innocens est, doctrina quoque eius respicit pietatem, sanctimoniam & innocentiam. Porro si fides, & conscientia doctoris luxata sit, corruptam quoque ac vitiosam esse oportet doctrinam. Ex doctrina ergo aestimandus est doctor, num sc. ea spectet solius Dei gloriam, Christi iustificationem & meritum: an veram an fictam planter iustitiam: scelera in: ciperet, an flagitiosis palpet, & parcat: denique an doctrina eius doceat inae Prophetarum, & Apostolorum sit conformis. Alij haec interpretantur de vita pura, & impura docentium, quasi vero vita in speciem sancta coarguat omnem doctrinam, quae ab eo, qui speciem sanctimoniam habet, proponitur, vera esse; aut falsam esse necesse sit doctrinam eam quae proferatur à peccatore. Certè Dominus in Euangelio dicit, Quod dixerint vobis facite, secundum vero opera eorum nolite facere. Dicunt enim & non faciunt. Si ergo doctrinam spectes, potest esse Propheta verus, qui alioquin est homo malus. Proinde doctrinæ maxime hic fructus est, vnde oportet cognoscere verum aut falsum Prophetam. Nam vt arbor ad fructificandum peculiariter condita est, ita & Propheta vt doceat est institutus. Geniuus ergo Prophetae fructus doctrina est.]

§. 5. Non possum hac in causa aduersariorum in: signem dissimulare ac malitiosam fraudem: nam si iam iudem

Arbor bona fidelis, mala infidelis.

Arbor mala falsus doctor, vera, bona, voluntas bona mala est mala. Fides ex se bonos, infidelitas malos producit.

idem qui hac negant ad mores extendenda, & ad doctrinam referunt. Vt Caluinus, Kemmitius, Aretius, Pareus, eadem nihilominus usurpant, vt negent liberum arbitrium, & omnia impiorum opera peccati condemnent. Quae vero est ingenuitas vt alibi ad mores pertinerent negent, alibi assuerent? Caluinus id facit in antid. ad Iess. 6. Can. 7. Trident. Pareus l. 3. c. 4. de amiss. gratiae & statim peccati l. 6. c. 11. de gratia, & libero arbitrio. Testanus reprehendit Maldonatum, quod ad opera referat.

Iam vero in confesso est, Pseudoprophetas ita errores ferere, & producere tristissimos haereleon fructus, vt tamen multa vera falsis misceant, est autem doctrina vera saluber fructus, quin & veri Doctores aliquando labi posse nos exempla docent, & aduersarij non dissentient. Non igitur absolute dicendum est, nec Pseudopropheta v. ra. inquam, nec verum falsa profiteret eam esse naturam falsi Prophetae, vt falsat, veri vt instruat, vera proferendo.

§. 6. Tertia expositio de voluntatibus bonis & malis est S. Augustini, quae ad motum etiam ista extendit, praefertim Matth. 12. Luc. 6. etiam multis probata est, in primis S. Ambrosio, in Lucam loco citato. Chrysost. nostro Maldonato, alijque quoad eam partem, quae de operibus est. Nec desunt ex aduersis causis, qui in hoc consentiant. Omnino in ea sententia & Aretius: Ex quo siuiter sequitur, inquit, Non ergo falsus est Christus docere alios, sed oportet vitam professioni nostrae respondere. Nam boni actus, honesti est vita, vitaeque exemplum, vilis item & fractuosa functio: vti sententia, qui honeste non viuunt, quales sunt qui Curios simulant, & Bacchanalia vident, excedendos de numero fidelium, vt illis nulla sit pars in Christo, nulla etiam spes vitae aeternae, sed diuis damnandos poenis, quae per ignem solent in scriptura proponi.

Augustini sententia est c. 18. Enchir. Sed tamen mala ex bona orta esse dicimus, non putetur hoc doctrinae sententia refutari, quia dicit, Non potest arbor bona fructus malos facere. Non potest enim, sicut veritas dicit, colligi vna de spinis, quia non potest vna nasci de spinis, sed ex bona terra, & Augustinus vna nasci posse videmus, & spinas. Et eodem modo tanquam bona terra arbor mala fructus bonos, id est, opera bona non potest facere mala, vnde mala, sed ex bona hominis natura oritur voluntas & terra bona potest, & mala. Nec fuit prorsus vnde primitus orire voluntas mala, nisi ex Angeli & hominis natura bona, vnde mala, quia ipse Dominus eodem loco, vbi de arbore & fructibus

habetur aperte ostendit. Aut enim: aut facie a bono bona, & fructum eius bonum, aut facie a bono mala, & fructum eius malum. Satis admonens ex arbore quidem bona malos, aut ex mala bonos nasci fructus non potest, sed tamen terra, cui loquebatur vtramque arborem omnino bonos & malos, & spinas.

Et gratia Christi contra Pelagium & Caesarium lib. 1. de impossibilitate Pelagius in libro pro libero arbitrio ita disputat, habemus autem, inquit, possibilitatem vtriusque praeter Dei instantiam, vnde quidam, vt dicam radicem fructus, & plantam, & quae possit ad proprii cultoris arbitrium, vt intere flore vni tutum, vel fructibus horrere viciorem. Vbi non intuent quid loquatur vnam eandemque radicem consisti bonorum & malorum, contra Evangelicam veritatem doctrinamque Apostolicam. Nam & Dominus nec arborem bonam dici posse fructus malos, nec malum bonos. Et Apostolus Paulus eam dicit radicem malorum omnium esse cupiditatem, admonet vtrique, intelligi radicem bonorum omnium esse caritatem. Vnde si duc arbores, bona & mala, duo sunt homines, boni & mali, quid est bonus homo, nisi voluntas bona, hoc est, arbor radice bona? Et quid est homo malus, nisi voluntas mala, hoc est, arbor radice mala? Fructus autem boni naturam radicemque arborum facta sunt, dicta sunt,

cogitata sunt, quae bona de bona voluntate procedunt, & mala de mala. Facit autem homo arborem bonam quando Dei accipit gratiam. Non enim se ex malo bonum per seipsum facit, sed ex illo & per illum & in illo qui semper est bonus: nec tantum ut arbor sit bona, sed etiam ut faciat fructus bonos, eadem gratia necessarium est ut adiuuetur sine qua boni aliquid facere non potest. Ipse quippe in bonis arboribus cooperatur fructum, qui & foris secus rigat atque excolit per quem liber fructum & per sedat intrinsecus incrementum. Malam vero arborem homo facit quando ipsum malum facit, quando a bono incommutabili desit, ab eo quippe defectus est origo voluntatis mala: qui defectus non aliam naturam malam initiat, sed eam qua bona est condita vitiat. Saluato autem vicio nullum malum remanet, quia vitium natura quidem inerat, sed vitium natura non erat.

Hic verbis non modo voluntatem arborem bonam & malam, sed etiam in bonam efficit. Nec refert, seu dicas, voluntatem bonam & malam, an hominem voluntatis bonae, vel malae. Loquitur enim de homine ut vel bona, vel mala voluntate agit.

§. 7. Obicit Caluinus, cuius verba adfero, vt appareat, quam nihil hinc de libero arbitrio ille conficere possit. [Nunc est dendum, inquit, restat, quodnam fructus Christus designet, falluntur autem meo iudicio, qui ad v. tam restringunt. Nam quum sapientia sancti omnia, ac nescio quibus etiam austerioris vitae lauris, se vendit pessimi quique impostore: valde incertum esset hoc examen. Pareor quidem hypocritam tandem patefieri: quia nihil difficilius est, quam v. r. is simulatio. Verum Christus tam iniquo & simul obscuro iudicio doctrinam suam subijce noluit, vt aestimetur ex hominum vita. Ergo sub fructibus ipsa docendi ratio comprehenditur, imo praecipuum locum tenet. Nam & inde Christus se a Deo missum probat: quia non gloriatur seipsum, sed patrem a quo missus est.]

Respondeo ita esse quidem, ideo nos quoque ad doctrinam referre: Si quis tamen aliter sentiat: posse eum exemplis omnium saeculorum docere, haereticos & Pseudoprophetas ista vitiorum signa dedisse, vt haud difficile dignosci possent. Vel enim ob vitia electi sunt ab Ecclesia, vel sane ea habuerunt, quae in Ecclesia tolerari non potuerunt. Ne Deus in negotio tam periculofo permittere solet simulat onem diuturnam. Ita Domini saluatoris argumentum, vt est primo aspectu clarum & euident, sic re ipsa difficile, etiam cum de doctrina agitur. Na discrimen prophetarum falsorum & bonorum ostendit esse a fructibus, cum enim vestimenta sint eadem vtriusque, non ex illis, sed ex fructibus cognoscendi sunt. Hic fructus vel sunt dogmata vel opera. Si dogmata: ab imperito iudicari non possunt, imo hic de bonitate dogmatum iudicium ex fructibus colligitur, igitur dogmata ex dogmatibus cognoscenda. Si opera: plura & conspectiora facit hypocrita, vt ex his non possit iudicium fieri.

Nonnulli probabile hoc iudicium esse arbitrantur ex consuetudine sumptis, vt multi sanctitatem simulent, nec tandem impietas erumpat. Et si verum fateri volumus, omnium haereticorum simulatio celesiter in magna, & aperta flagitia prorupit. Itaque par videretur vtrique sententia difficultas.

§. 8. Quod Bellarminus dixerit, posse malam arborem aliquos bonos fructus ferre, non omnes necessario malos: quae etiam est expositio nostri Maldonati, qui tamen addit natura fieri ordinat non solere: imo quodammodo contra naturam esse, testis fiat. Hoc inquam valde Pareus exagitat. [Secundo, inquit, Arborem malam posse aliquos bonos fructus ferre, est contra mentem Saluatoris & falsum. Loquitur enim Christus de arbore non aliqua-

Caluinus
ait non
extendi
ad mo-
res ar-
bores.

Omnis
haereticus
initio vici-
tiosus.

Arbor
mala ali-
quid boni
ferre pos-
se testis
est.

„aliquatenus, sed simpliciter mala, & putri, quam vltos
fructus bonos proferre posse negat. At homo in sta-
tu corruptionis est arbor non aliquatenus, sed simpli-
„citer mala & putris: quia totus caro. In carne autem
„nihil nisi malum habitat: Ergo nihil boni operari po-
„test, relate ad legem & iudicium Dei.]

Respondeo. Non est Domini sententia, arborem
ita malam, vt nihil boni proferat; Quidam enim et-
iam in spinis & tribulis fructus sunt boni. Itaque re-
cte sic respondet Bellarminus. Loquitur enim Domi-
nus de eo quod plurimum fieri solet. Eodem modo
et Parei Symmiste loquuntur. Aretius cum exponit
illa verba: Omnis qui petit, Primum, inquit, observa Christum
sum propositiones, quae vt plurimum verae sunt, ut dicitur ad
Rom. 12. 17. Non sumere tanquam vniuersales: Eo pacto hic ait, nō
sumere. Nam dicitur ad Rom. 12. 17. hoc verum est etiam inter homines.
Cur ergo in Deo non credamus verum esse. Si sensus est, Om-
nis qui petit, nō sumere, vt plurimum accipit, cur nō
& hic idem usurpemus: Non potest arbor mala nisi vt
plurimum malos fructus ferre?

Quin etiam Calvinus cum illa verba exponit, Luc.
6. 45. Ex abundantia cordis os loquitur. Si quis, ait, obijciat,
linguas hominum sepe mentiri, vt optime loquantur, qui pes-
sime affecti sunt: respondeo, Christum hic simpliciter docere,
quod vt plurimum vsu venit. Nam etsi aliud verbis pra se fe-
runt hypocritae, quam habeant in cordis recessu: id tamen non
obstat, quominus apte & scite lingua vocetur character
mentis.

Si igitur simpliciter pronunciat, quod vt plurimu
fit, apud Lucam, cur non hic etiam in eodem omnino
argumento: Culpanda igitur non est Bellarmini in-
terpretatio, aut Caluini & Aretij etiam eodem calcu-
lo damnanda.

§. 9. Respondent & Catholici, arborem malam,
hoc est hominem Deo inimicum, nunquam facere
fructus bonos in horrea dominica reponendos, ad
vitam aeternam utiles. Illi sunt enim fructus
boni, ad finem & scopum non pertinentes.

Quantum vero aberrant Sectarij a vero, vel inde
discitur. Quod etsi furculus marcescit in olea, & in vite
pampinus, participes pinguedinis, & dulcedinis eius,
non faciunt malos fructus, nisi venerato succo infi-
ciantur. Facere tamen quosdam fructus non bonos
reiectionis, & amarus, vt enim oliuæ immaturæ, a-
cinque decidunt, nec tamen inde discimus arborem
esse malam: Ita quoque iustorum esse quendam ope-
ra mala, quæ tamen non sunt signa eos malos esse. Al-
liqui nullum signu certu aliquid haberet: sunt enim
& veri & falsi Prophetæ tales, vt in multis delinquant
omnes. Hic autem agitur de fructibus, ex quibus ar-
boris bonitas, aut malitia cognoscitur, at non cogno-
scitur ex omnibus fructibus, etiam per se malis. Non
enim ex leui risu, aut ocioso verbulo, colligere fas est,
aliquem doctorem esse pseudopropheta: cum ex
furiis, homicidijs, adulterijs, hæretici non conclu-
dant suos ministros esse pseudoprophetas. Imo con-
tendant eos in hisce flagitijs manere iustos: & vt Pareus
in Rom. 4. loquitur, plene beatificos.

§. 10. Multo minus hinc discimus: omnia repro-
batorum opera esse peccata mortalia. Sed potius con-
trarium. Christus de fructibus bonis & malis agit, per
quos arboris ingenium cognoscitur; & natura; bona
an mala sit? At opera reproborum omnia, non osten-
dunt arborem esse malam, de omnibus igitur operi-
bus nequaquam loquitur. Si enim infidelis miseretur,
elemosynam dat, veritatem sequitur, avaritiam
fugit, non ostendunt illa opera, malam arboris natu-
ram. Non sunt igitur fructus, ex quibus cognoscatur
arbor. Non igitur de eiusmodi fructibus Christus lo-
quitur. Sunt enim tales, quos facit arbor & bona &
mala. Sicut & parua seu leuia peccata, vt nos doce-

mus, sunt communia arbori bonæ & malæ, homini
iusto & iniusto. Vt vero illi, etiam grauissima, sed sola
imputatione, vel non-imputatione differunt.

§. 11. Pertendit tamen agere malam causam Pa-
reus: [Tertio, ait, si peccator ex cupiditate operans
semper operatur malum: sequitur omnia eius opera
esse mala coram Deo: Ratio, quia semper agit ex vel
cum cupiditate. Cupiditas enim est peccatum inha-
bitans, per quod si etiam renati agere non possunt
bonum quod volunt: multo minus per id peccatores
bonum morale agere possunt. Quod agant ex bono
naturæ, physice intelligendo verum est; nam ratio
voluntas, sunt bona naturæ reliqua etiam in statu
peccati; moraliter seu relate ad legem Dei, falsum est.
Sic enim cor hominis (licet in se bonum naturæ) est
prauum, & omne figmentum cordis humani est pra-
uum tantummodo: Ex corde enim prauo exeunt pra-
uæ cogitationes, adulteria, furta. Matth. ca. 15.]

Confundit rationem. Semper malum esse fate-
mur, quod ex mala cupiditate agitur; at non semper
ex mala cupiditate agit, etsi semper cum mala cupidi-
tate, hoc est, præsentem mala cupiditate, vel habitu,
vel actu. Etenim si quispiam malæ cupiditatis sti-
mulos sentiens, ingemiscat, oret, conteratur,
non sunt illi actus boni peccata; quia sunt in eo-
dem animo, in quo est cupiditas; alioqui ne ista qui-
dem facere porteret, ne & cupiditate, & dolore de
cupiditate peccemus, quo nihil est infamius. Porro,
impus totus est caro, duplicem habet sensum. Primus,
ita malus, vt omnes potentia, appetitiones, opera sint
mala seu carnalia. Ille falsus est, alter verus; ita caro
est, vt non nulla honesti cura illi sit reliqua. Itaque et-
iam relate ad Deum quædam opera impij sunt, quæ in
sensum peccatorum non referuntur, vt bene demon-
strauit Adolphus Teclander in propositionibus de
quibus examinatus est ab Alemarianis. Quod si omne
opus quod fit ab eo, in quo est cupiditas, malum est;
Etiam malum est opus orationis, quod fecit S. Stephe-
nus, cum moriens pro lapidantibus oraret. Nam ad-
huc erat cum eo opere cupiditas.

Hoc denique obseruandum, non per omnia se ha-
bere homines vt arbores, nec ita homines immobili-
ter producere fructus bonos, aut malos, vt solent ar-
bores. Quia in re licet errare solent aduersarij, eosta-
men arguit Tossanus: Similitudines inquit non latius
ex extendas, quam iuxta subiectam materiam, & ad
scopum Christi, nec per omnia se habere homines vt
arbores: arbor enim naturaliter producit fructus, vel
bonos vel malos; non sic homo.

QVÆSTIO II.

Quomodo ex fructibus sint cognoscendi?

§. 1. Fructus duplex est; doctrinæ, & morum. Do-
ctrinæ est error, cum contra scripturas, contra
veterem Ecclesiam, conciliaque docetur, ex eo co-
gnoscuntur Pseudoprophetae, ex contrario veri do-
ctores. Morum fructus duplici modo spectantur; abso-
lute & comparate. Absolute, cum illi qui doctrinam
tradunt, vel audiunt, vitia doctrinæ pugnantia reti-
nent, aut fouent. Quamuis ex doctrina ipsi se dam-
nent, nec villo modo ista probent, quæ faciunt. Com-
parate fructus mali spectantur, cum ex principijs do-
ctrinæ oriuntur, & per eam vel defenduntur, vel ex-
ter uantur. Fructus mali absolute spectati non sunt
indicia infallibilia corruptæ doctrinæ. In Ecclesiam
enim recte sentientium, adeoque cæcis sacerdotum
interdum irrepunt graua peccata. Adeoque in popu-
lo Iudæorum non minora erant scelera, quam Sodo-
mæ & Gomorrhæ, cum tamen doctrina apud multos
integra, atque incontaminata permaneret. Reliqui
igitur est, vt de ipsa doctrina, & moribus ex doctrina
imme-

Simplici-
ter dicitur
fieri, quod
fit, vt plu-
rimum.

Non om-
nes fructus
mali ostē-
dunt ar-
borem esse
malam.

Apud C
umman
fructus
quidam
est.

Opus ho
mianæ